

5.7.2017

EOAK/4211/2017

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin

Esittelijä: Notari Kaisu Lehtikangas

HELSINGIN SENIORISÄÄTIÖN KANNELKOTI

Tarkastuspöytäkirja

Aika: 4.7.2017

Paikka: Kannelkoti
Vanhaistentie 15, 00430 Helsinki

Läsnä: Oikeusasiamiehen kansliasta:
Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Pirkko Äijälä-Roudasmaa
Notari Kaisu Lehtikangas

Kannelkodista
Osastonhoitaja - - -

TARKASTUKSEN TARKOITUS

Oikeusasiamiehen kanslian edustajat esittivät eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen Maija Sakslinin antaman määräyskirjan tarkastuksen suorittamista varten ja ketoivat lyhyesti apulaisoikeusasiamiehen suorittamista tarkastuksista sosiaalihuollon yksiköihin kuten vanhusten palveluasumista ja laitoshoidon tarjoaviin yksiköihin.

Tarkastus tehtiin ennalta ilmoittamatta.

Tarkastuksen tarkoituksena oli tutustua Helsingin Seniorisäätiön ylläpitämän Kannelkodin tarjoaman hoidon sisältöön ja laatuun. Vanhuksille laitoshoidon tarjoavissa yksiköissä haluttiin selvittää vanhusten saaman hoidon ja hoivon ihmisarvoa kunnioittavaa luonnetta, ja sitä, että kunnat huolehtivat myös heikommassa asemassa olevien kuntalaisten perustuslain 19 §:n mukaisesta oikeudesta sosiaaliturvaan ja huolenpitoon.

Eduskunnan oikeusasiamies on nimetty YK:n kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan tarkoittamaksi kansalliseksi valvontaelimeksi. Tässä ominaisuudessa oikeusasiamies tekee tarkastuksia kaikkiin niihin paikkoihin, joissa pidetään tai voidaan pitää vapautensa menettäneitä henkilöitä.

Pääpaino tehtävässä on ennalta ehkäistä huonoa kohtelua mm. antamalla viranomaisille suosituksia, joiden tarkoituksena on parantaa vapautensa menettäneiden henkilöiden kohtelua ja oloja. Oikeusasiamies raportoi kansallisena valvontaelimenä havainnoistaan vuosittain eduskunnalle, suljettujen laitosten toiminnoista vastaaville viranomaisille sekä YK:n kidutuksen vastaiselle alakomitealle (SPT, Subcommittee for the Prevention of Torture).

YLEISKUVAUS TARKASTETTAVASTA KOHTEESTA

Kannelkoti on Helsingin Seniorisäätiön ylläpitämä vanhainkoti, joka sijaitsee Helsingin Kannelmäessä puiston reunassa. Helsingin Seniorisäätiö on itsenäinen vanhuspalveluja tuottava Helsingin kaupunkikonsernin tytäryhtiö. Yksitasoinen talo on rakennettu 1978 ja remontoitu

noin 10 vuotta siten. Keskustelun mukaan taloa ei enää remontoida, vaan tarkoituksena on hankkia uudet toimitilat.

Kannelkodissa on kaksi 30 paikkaista dementiaosastoa, 22 paikkainen psykogeriatrinen osasto ja 12 paikkainen lyhytaikaisen hoivan osasto. Yksi osasto on suljettu keväällä 2017 ja nyt tyhjiällä. Asukkaat tulevat Kannelkotiin Helsingin kaupungin SAS-toiminnan kautta. Kannelkodin pitkäaikaisasukkaat ovat pääsääntöisesti muistisairaita. Asukkaista noin 95 % oli naisia ja asukkaiden keski-ikä on noin 86–87 vuotta.

Dementiaosastoilla on yhden, kahden ja neljän hengen wc:llä varustettuja huoneita. Psykogeriatrisella osastolla kaikilla asukkailla on oma huone. Dementiaosastoilla useat asukkaat tarvitsevat kahden hoitajan avun ja asukkaissa on paljon sänkyyn hoidettavia henkilöitä. Psykogeriatrisella osastolla asukkaat ovat omatoimisempia. Useat asukkaat käyttävät liikkumisen apuvälineinä rollaattoria ja pyörätuolia.

PALVELUJEN JÄRJESTÄMINEN

Terveydenhoito

Kannelkodissa käy Esperin lääkäri kahden viikon välein talvella ja kerran kuukaudessa kesällä. Lääkəriin voi olla yhteydessä muulloinkin virka-aikana. Lääkkeet tuodaan HUS:sta annosjakeluna. Keskustelun mukaan Kannelkodissa käytetään vähän rauhoittavia- ja unilääkkeitä, psykogeriatrisella vähän enemmän ja sama asia on tullut esille RAI-vertailuissa.

Fysioterapia ja kuntoutus

Kannelkodissa on kaksi fysioterapeuttia. Toinen fysioterapeutti työskentelee asukkaiden kanssa. Hän on mukana alkutarveselvityksessä arvioimassa asukkaan tilannetta. Fysioterapeutti ei anna yksilöllistä fysioterapiaa, mutta yksilöllisiä neuvoja ryhmätilanteissa. Keskustelun mukaan asukkaiden omaiset hankkivat jonkin verran yksityistä fysioterapiaa. Toinen fysioterapeuteista on keskittynyt työntekijöiden ergonomia-asioihin. Kannelkodissa järjestetään avointa aamukuntoilua aamupäivisin ja lisäksi osastoilla on omia ryhmäjumppatuokioita.

Kannelkodissa on lisäksi ideoitu ns. Kannel-kävely eli rakennuksen sisätiloissa on kävelyreitit ja reittien varrella on erilaisia toimintapisteitä. Kannelkodissa on oma kuntosali ja seinillä oli voima- ja tasapainoharjoitteluohjeita iäkkäille.

Suun ja hampaiden terveys

Keskustelun mukaan Kannelkodissa on aikaisemmin käynyt kaupungin suuhygienisti tarkastamassa asukkaiden hampaat, mutta käy nyt vain antamassa koulutusta henkilökunnalle. Asukkaiden hampaat pestään päivittäin. Hampaiden pesu voi tosin olla haastavaa, koska asukkaat voivat kieltäytyä avaamasta suuta. Suun- ja hampaiden hoidosta ei kuitenkaan tehdä kirjauksia hoitosuunnitelmaan. Tarvittaessa asukkaat viedään hammaslääkəriin, mutta osa asukkaista on niin huonossa kunnossa, ettei heitä voi viedä sinne.

Henkilökohtainen hygienia

Kaikki asukkaat pääsevät suihkuun vähintään kerran viikossa tai tarvittaessa useamminkin. Kaikki eivät välttämättä halua suihkuun joka viikko ja asukkaan mielipidettä kuunnellaan ottaen huomioon asukkaan yksilöllinen tilanne. Saunassa asukkaat eivät juuri käy kuntonsa vuoksi.

Lähes kaikki asukkaat käyttävät vaippoja. Vaipat hankitaan yhteistilauksella ja tarpeenmukaisia vaippoja on saatavilla rajoituksetta. Useita asukkaita ei voida viedä vessaan heidän huonon kuntonsa vuoksi. Neljän hengen huoneissa vessat olivat sen verran pieniä ja epäkäytännöllisiä, että niitä ei voitu käyttää. Toisaalta huoneisiin oli sijoitettu huonokuntoisempia asukkaita, joita ei voida viedä vessaan.

Esteettömyys

Kannelkodin pihapiiri ja rakennus ovat esteettömät. Kannelkodin edessä on lähibussin pysäkki. Sisätilat ovat paikoitellen hyvin valoisat, mutta osastojen yhteistilat ovat osittain pimeitä. Yhdelle sisäpihalle mentäessä on sen verran korkeuseroa, että sinne on asetettu luiska, jotta pääsee rollaattorilla ja pyörätuolilla pihalle. Luiska on kuitenkin sen verran jyrkkä, ettei se mahdollista itsenäistä siirtymistä pihalle.

Ateriat

Kannelkotiin tuodaan ateriat saman säätiön Pakilakodista. Asukkaat syövät ateriansa joko omassa huoneessa tai osaston ruokailutilassa. Asukkaiden painoa seurataan säännöllisesti.

Ulkoilu ja virkistys

Keskustelun mukaan asukkaat pääsevät ulos liian vähän. He eivät voi olla ulkona itsenäisesti, vaan aina pitää olla työntekijä mukana. Joka osastolta on kuitenkin pääsy aidatulle sisäpihalle, jossa on istuimia ja aurinkosuojia. Kannelkotiin on hankittu aurinkorasvaa ja aurinkohattuja asukkaille. Tarkastuksen aikana yhden osaston asukkaat olivat viihtyisällä sisäpihalla päiväkahvilla.

Keskustelun mukaan kerran kahdessa tai kolmessa viikossa järjestetään ulkoilutempauksia ja tehdään retkiä. Tarkastuspäivänä asukkaita oli ollut retkellä Hakaniementorilla ja kiertoajelulla Kalliossa. Pyörätuolissa istuville on olemassa lämpöpusseja. Ulkoilutuksista ei tehdä kirjauksia hoitosuunnitelmiin.

Itsemääräämisoikeus ja rajoitustoimenpiteet

Rajoitustoimenpiteistä on käytössä vuoteenlaidat, istuinvyöt ja hygienihaalarit. Hygienihaalareita käytetään vain, mikäli kysymyksessä on turvallisuusriski itseä tai muita kohtaan. Rajoitustoimenpiteistä päättää äkillisissä tilanteissa sairaanhoitaja ja lääkäriltä pyydetään myöhemmin lupa. Hygienihaalareiden käytöstä ei pyydetty lääkärin lupaa. Rajoitustoimenpiteistä tiedotetaan omaisille.

Hoito- ja palvelusuunnitelmat

Uuden asukkaan saapuessa Kannelkoti hänelle tehdään hoitosuunnitelma muutamien viikkojen kuluessa. Asukkaan omaisilta kerätään asukkaan elämänkaaritietoja. Hoitosuunnitelmaa päivitetään kolmen kuukauden välein ja RAI-arviot tehdään kuuden kuukauden välein. Kannelkodissa on nimetty RAI-vastaava.

Saattohoito

Asukkaat voidaan hoitaa Kannelkodissa elämänsä loppuun saakka. Omaisilla on mahdollisuus yöpyä yksikössä, mutta erillistä sänkyä ei ole tarjota omaiselle. Useamman henkilön huoneessa olevia asukkaita ei aina voida siirtää omaan huoneeseen, mutta silloin voidaan käyttää väli-verhoja ja sermejä.

HENKILÖKUNTA

Kannelkodissa työntekijöiden mitoitus on 0,63–0,64. Psykogeriatrisella- ja LAH-osastolla mitoitus on vähän suurempi. Osastonhoitajan työajasta lasketaan puolet hoitotyöhön. Keskustelun mukaan esimerkiksi asukkaiden ulkoilu kärsii siitä, että työntekijöillä ei ole tarpeeksi aikaa. Kannelkodissa työskentely on fyysisesti raskasta ja toisen fysioterapeutin työpanos käytetään työntekijöiden ergonomia-asioihin. Keskustelun mukaan työntekijöiden vaihtuvuus on ollut kuitenkin vähäistä.

Omavalvontasuunnitelma oli julkisesti nähtävillä Kannelkodin aulassa.

HAVAINNOT

Tarkastajat kiinnittivät huomiota dementiaosaston neljän hengen huoneissa olevien asukkaiden yksityisyyden suojelemiseen. Huoneen katossa oli yksi katosta riippuva väliverho, joka sai vedettyä kahden vuoteen väliin. Muuten huoneessa ei näkynyt liikuteltavia sermejä. Huoneen asukasta ei voitu myöskään välttämättä siirtää omaan huoneeseen saattohoitovaiheessa.

Hoitosuunnitelmiin ei tehty kirjauksia suun- ja hampaidenhoidosta, mikä on puute ottaen huomioon niiden merkityksen ikäihmisen yleiskuntoon. Kirjauksia ei myöskään tehty ulkoilusta, vaikka omavalvontasuunnitelmassa painotetaan ulkoilun merkitystä iäkkään ihmisen arjessa.

Omavalvontasuunnitelman mukaan vapauden rajoittamisesta ja pakotteiden käytöstä vastaa asukasta hoitava lääkäri. Keskustelun mukaan esimerkiksi hygienihaalareiden käytöstä ei tee lääkäri päätöstä. Epäselväksi jäi, miten rajoitustoimenpiteiden tarvetta arvioidaan.

ARVIO

Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin arvio saamisensa tarkastushavaintojen perusteella seuraavaa.

Apulaisoikeusasiamies piti myönteisenä Kannelkodin kahta omaa fysioterapeuttia, josta toisen työpanos kohdistui henkilökuntaan, ottaen huomioon työn fyysinen raskaus.

Pyydän Helsingin Seniorisäätiötä 1.10.2017 mennessä:

- Toimittamaan minulle Kannelkodin ohjeet rajoitustoimenpiteistä päättämisestä ja toimenpiteiden tarpeen arvioinnista.
- Ilmoittamaan minulle, mihin toimiin Kannelkodissa on ryhdytty tai ryhdytään asukkaiden yksityisyyden ja arvokkaan saattohoidon toteuttamiseksi useamman henkilön huoneissa.

Pöytäkirjan vakuudeksi

Kaisu Lehtikangas
notaari